

Learning From Athens: En Rejseguide

"Learning From Athens" var overskriften på Dokumenta 14-udstillingen sidste år (2017) i Kassel. Athen hentet til Kassel. Athen integreret i Dokumenta 14. På den store centrale Friedrichsplatz var opført en 1:1 installation af Parthenon, "Parthenon of books", af den argentinske kunstner Marta Minujin. Partenon genopbygget i naturlig størrelse af de tusindvis af bøger der var forbudte under militærdiktaturet i Argentina. Samtlige værker på National Museum of Contemporary Art Athens (EMST) var udstillet i Fridericianum Museet, som til gengæld var pakket ned og opmagasineret. Athen flytter ind og tager over. Athen åbenbarer sig. Hvilket Athen? Ideen om Athen? Athen som metafor? Antikkens Athen? Juntaens Athen? Nutidens Athen, Europas forpost. Ufrivilligt opholdssted for strandede flygtninge, der drømmer om Tyskland, Holland, Sverige, Canada. Transit for vor tids folkevandringer forårsaget af krige, fattigdom, klimaforandringer.

Dokumenta 14 åbnede i Athen. To måneder senere tog Kassel over. Da jeg besøgte Kasseludstillingen, havde jeg allerede overvejet at søge et arbejdsophold i Det Danske Kulturinstitut i Athen. Det var efter varme anbefalinger fra billed- og performancekunstneren Nanna Lysholdt Hansen. Nannas performancekunst var en del af researchen til min roman: "Erindring om kærligheden". Derigennem lærte vi hinanden at kende. Jeg anede ikke, at der var et dansk kulturinstitut i Athen, før Nanna begejstret fortalte om sine ophold på instituttet. Jeg havde kun været i Athen på gennemrejse og følte, at det var en mangel i min "dannelse", at jeg ikke havde set Akropolis. Jeg ville ikke gå i graven uden at have besøgt den europæiske kulturs vugge.

Kasseludstillingen tilskyndede mig yderligere til at søge en måneds arbejdsophold på Instituttet og foretage rejsen til Athen. Ikke kun for at opleve Akropolis, men også for at finde sporene af "Learning From Athens." Metropolen Athen folder sig ud i en dobbelteksposering af nutiden og Antikken, der overalt i den moderne, pulserende storby

dukker op fra det underjordiske og insisterende gør opmærksom på sig selv med sine ruiner, søjler, arkæologiske udgravninger. Et mærkeligt påtrængende nærvær, der end ikke behøver stor viden om livet i Antikkens Athen for at skabe den foruroligende samtidighed, der spalter den tilrejsendes sind.

Akropolis hviler i sig selv oven over Grækenlands hovedstad. Som en hvid, magtfuld selvfølgelighed. En urørlig tidslomme. Athene kæmpede mod havguden Poseidon om hvem der skulle have æren af at være Athens beskytter. De blev sat på en prøve for at vinde Atheniensernes hjerter. Athene plantede et oliventræ. Poseidon imponerede med at lade en saltkilde springe. Athene fik med oliventræet værdigheden som Athens beskytter. Akropolis er et helligt sted hvor guderne blev dyrket og ceremonier afholdt. Forestillinger på Dionysosteatret ledet af ypperstepræster. Processioner af unge piger nede fra Athen by medbringende offergaver til skytsgudinden. At vandre omkring højt oppe på den hvide klippe mellem Athenes Parthenon tempel, Erchetheion templet holdt oppe af de bærende Karyatider og det lille fine Nike tempel (Nike er et af Athenes tilnavne) ved indgangspropylæerne er en svimlende oplevelse af at befinde sig på en flydende grænse mellem det dennesidige og det hinsidige. Templerne, søjlerne, ruinfundamenterne lever deres eget liv gennem tid og rum. Lader sig ikke affærdige som fortidslevninger. Ophæver tidsspandet mellem Antikken og nutiden.

I det moderne Athens centrum ligger Kerameikos, den årtusinder gamle gravplads. Gennemskåret af Athens gamle bymur og vejen til Platons Akademi. Her er (for os) ukendte og kendte Atheniensere begravet. Nogen hædret med mere eller mindre bevarede buster og indskrifter. Udvalgt af "tidens tand" uden rangs anseelse. Det er på Kerameikos vi opdager skildpadderne. Først den store gamle med sit kæmpe skjold. Den bider i et tørt, gulnet græsstrå og løfter dovent det ene forben. Så får vi øje på flere mindre skildpadder der vandrer ensomme rundt på gravpladsen i den brændende sol. Ser vi syner, er varmen steget os

til hovedet? Er der virkelig skildpadder på dette solhærgede oldtidssite, hvor vandløbet neden for bymuren forlængst er udtørret og har efterladt en lav sækning gennem området? Er skildpadderne så ældgamle at de husker og længes efter det rislende vandløb fra før tidernes morgen? Eller er de inkarnationer af de gamle filosoffer? Den store langsomme skildpade med det tykke skjold kunne være Sokrates. En mindre mere elegant, Platon. Også Zeus og Homer og andre af antikkens guder og mænd er inkarneret i skildpaddeskikkelse på Kerameikos. Skildpaddeskjoldene har samme sorte og orange farver, samme geometriske mønstre som de arkæologiske fund af krukker, skåle, vaser, fade, der er udstillet på Akropolismuseet.

Agora var Athens centrale torv og markedsplads, hvor alt kunne købes og sælges. Her blev der også drevet politik og ført filosofiske samtaler mellem Athens borgere (kvinder og slaver talte ikke med i denne kategori). Retssagerne ved Athens folkedomtøl afvikledes på Agora. Her blev Sokrates dømt og fængslet, inden han blev aflivet med et bæger skarntydesaft. Også i Agoras åbne terræn er der skildpadder i forskellige størrelser og inkarnationer. Og ved gensynet med Akropolis viser skildpadderne sig også her, nu da vi har fået øjnene op for dem. Vi ser ikke skildpadder andre steder i byen, hverken i parker eller grønne områder, på torve eller pladser. De holder sig til de antikke sites, som de måske føler sig mere samtidige med. I fortællingen "Achilleus og skildpadden", der illustrerer "Zenons lov": at ingen - end ikke krigshelten Achilleus - i en løbekonkurrence med skildpadden kan indhente dens nok så lille forspring, er skildpaddens langsomhed nedfældet som en del af Antikkens filosofi.

På Agora er kong Attelos' Stoa genopført, en søjlebygning i flere etager. I underetagen står fire "Hermer" på rad og række, Hermesstatuer der var placeret på hvert et gadehjørne i Antikkens Athen. (Hermes var gud for veje og rejser). Hermerne består af en firkantet gråmeleret søjle med et Hermeshoved placeret oven på søjlen

sådan cirka i øjenhøjde med beskueren. På den bare, rå søjle et stykke neden for hovedet er der påsat et trekantet emblem, en stiliseret gengivelse af de mandlige genitalier. Krølhår og fladtrykte nosser omkring en lille strittende drengepik. Altså ingen krop, kun hoved og emblematiske kønsdele. Et magtsymbol i nærmest kubistisk/postmodernistisk udformning. Kun en af Hermerne i Attelos´ Stoa har bevaret pikken. Nogle hærgende vandaler i Antikkens Athen morede sig med at slå dem af søjlerne og dermed profanere guden Hermes. Efter sigende lå der en politisk intrige bag, som den fremtrædende politiker Alkibiades fik skylden for at have opildnet til. Han flygtede derefter fra Athen og levede i landflygtighed. Sammenblandingen af politik og religion gør sig også gældende i den aktuelle nutidshistorie. Intet nyt under solen.

Der er stadigvæk spor af Dokumenta 14 i Athen. Et af de værker der er videreført efter udstillingens slutdato, er "Victoria Square Sculpture". Et socialt inkluderende kunstprojekt med udgangspunkt i lokalsamfundet og flygtningesituationen. "Skulpturen" er et åbent hus med workshops, udstillinger, kunstaktioner, der involverer børn fra lokale skoler, teenagedrenge fra flygtningelejrene rundt om Athen. Mange kunstnere holder til i "Victoria Square Sculpture". Vi møder en af dem, Click fra Zimbabwe. Hun syr, hækler, strikker i afrikansk tradition. Hendes broderede kort over Middelhavet med de omkringliggende lande var udstillet i Kassel. Tilbage i 90'erne tilbragte hun to år som huslave hos en atheniensisk ægtepar, der under dække af at ville hjælpe hende ind på en kunsthøjskole i Athen, havde lokket hende med til Grækenland. I stedet for blev hun spærret inde i deres lejlighed i døgnets 24 timer, frataget sit pas og kontakten med sine mindreårige børn, der var blevet tilbage i Zimbabwe med forventning om at skulle følge efter hende. Hun slap ud af slaveriet ved naboers hjælp og har nu sin egen iværksættervirksomhed med afrikansk kunsthåndværk, som hun sælger på nettet under Click's Collection.

Cloe er en græsk/fransk fotograf. Hun har i flere perioder arbejdet for en nødhjælpsorganisation på Lesbos og gennemdokumenteret forholdene i lejrene. Hun tager os med til Det Palæstinensiske Hus, hvor hun skal øve med sit band af syriske flygtninge og professionelle græske musikere, der har dannet en organisation med det formål at bringe flygtninge og grækere sammen i musikken. Vi overværer en prøve på en koncert, bandet skal opføre senere på sommeren. I stueetagen har frivillige travlt med at pakke pasta, brød, vand, grøntsager, konserver i poser og sække, som skal fordeles i lejrene. I øvelokalet på 1. sal indfinder musikerne sig lidt efter lidt med deres instrumenter: luth, citar, harmonika, guitar, fløjte. Langt om længe er de samlet og kan begynde at øve deres repertoire ledet af en græsk musiker. Hun får med autoritet og pædagogisk myndighed det umage orkester til at spille sammen, lytte til hinanden, holde rytmen. Cloe er forsanger og musikerne danner backinggruppe. Der er meget grin og snak mellem numrene: andalusiske, arabiske og græske sange på de respektive sprog. Engelsk er musikkernes fællessprog. Efterhånden som prøven skrider frem, får den kvindelige orkesterleder med sin blide tålmodighed gruppen spillet sammen og musikken til løfte sig.

Athen åbenbarede sig i en tidslabyrint. Den europæiske kulturs vugge indkapslet i nutiden og fremtiden. Europas ydre grænse som en smeltning pot, der afspejler den globaliserede verdens fragmentariske skønhed og yderste nød i Athens brudte tids- og rumrelationer. Kortlagt, fortolket, perspektiveret på Dokumenta 14 i udstillingsprojektets generøse og inkluderende kunstværker omkring Athen-Kassel akse. Er vi openminded og opmærksomme nok? Tilstrækkeligt oplyste og gæstfrie til at tage imod?

Kirsten Thorup

Oktober 2018